

Crynodeb gweithredol

1. Dechreuodd Adolygiad Cynhwysfawr y Llywodraeth o Ymateb y System Cyfiawnder Troseddol i Dreisio (“yr Adolygiad Treisio”) ym mis Mawrth 2019 ac edrychodd ar dystiolaeth ar draws y system – o adrodd i’r heddlu i ganlyniadau yn y llys – er mwyn deall beth sy’n digwydd wrth gyhuddo, erlyn ac euogfarnu mewn achosion o dreisio oedolion a throseddau rhywiol difrifol yng Nghymru a Lloegr.¹
2. Ochr yn ochr â’r Adolygiad hwn, mae’r Llywodraeth yn cyhoeddi adroddiad Ymchwil Gymdeithasol y Llywodraeth sy’n amlinellu’r ymchwil sylfaenol yn fanylach.² Er bod y rhesymau niferus ac amrywiol dros beidio a chyfeirio, cyhuddo a chyrraedd y llys ar gyfer digon o achosion, mae’r rhain i gyd yn arwain at yr un canlyniad: mae gormod o ddiodefwr trais rhywiol nad ydynt yn cael y cyfiawnder y maent yn ei haeddu.
3. Nid yw pa mor gyffredin yw treisio a thrais rhywiol wedi newid yn sylweddol yn ystod y pum mlynedd diwethaf. Mae’r amcangyfrifon gorau o’r Arolwg Troseddu ar gyfer Cymru a Lloegr yn dangos bod tua 128,000 o bobl wedi dioddef treisio (gan gynnwys ceisio treisio) bob blwyddyn ar sail y rheini a gafodd eu cyfweld rhwng 2017/18 a 2019/20.^{3,4} Er bod y ffigurau ar gyfer erlyn achosion o dreisio bob amser wedi bod yn isel iawn, rydym wedi gweld gostyngiad sylweddol yn nifer yr erlyniadau ers 2016/17. Nid yw’r system cyfiawnder troseddol wedi cynnal a pharhau gydag ymchwiliadau ac erlyniadau, ac mae hynny wedi arwain at ostyngiad yn nifer yr achosion sy’n mynd i’r llys. Mae’r rhifau’n ddigon clir i’w darllen. Mae’r nifer sy’n adrodd achosion o dreisio wedi cynyddu yn ystod y blynyddoedd diwethaf o 24,093 o achosion o dreisio oedolion a gofnodwyd gan yr heddlu yn 2015/16 i 43,187 yn 2019/20.⁵ Fodd bynnag, dim ond 3% o droseddau treisio oedolion a aseiniwyd i un o ganlyniadau’r heddlu yn 2019/20 a gafodd ganlyniad o gyhuddo/gwysio. Mae hyn yn ostyngiad o

¹ Er bod cylch gwaith yr Adolygiad wedi’i gyfyngu i achosion oedolion, sydd i ddibenion yr adolygiad hwn yn cyfeirio at unigolion 16 oed a hŷn, bydd llawer o’r canfyddiadau’n berthnasol i achosion troseddau rhywiol yn ehangach.

² Y Weinyddiaeth Gyfiawnder a’r Swyddfa Gartref, 2021, Review into the Criminal Justice System response to adult rape and serious sexual offences across England and Wales – Research Report

³ Roedd Arolwg Troseddu Cymru a Lloegr yn amcangyfrif bod 0.4% o bobl ifanc 16 i 74 oed yng Nghymru a Lloegr wedi cael eu treisio neu wedi dioddef ymgais i’w treisio yn 2017–18 a 0.5% yn 2019–20. Y Swyddfa Ystadegau Gwladol, 2021, Sexual offences prevalences and trends, England and Wales: year ending March 2020.

⁴ Mae amcangyfrifon Arolwg Troseddu Cymru a Lloegr yn seiliedig ar brofiad diodefwr yn y deuddeg mis cyn cwblhau’r arolwg ac mae’n gyfartaledd o ddata cyfunol. Y Swyddfa Ystadegau Gwladol, 2021, Sexual offences prevalences and trends, England and Wales: year ending March 2020.

⁵ Y Swyddfa Ystadegau Gwladol, 2021, Sexual offences prevalences and trends, England and Wales: year ending March 2020.

13% o droseddau treisio oedolion yr aseiniwyd canlyniad iddynt yn 2015/16.⁶⁷ Mae'r erlyniadau a'r euogfarnau am dreisio oedolion hefyd wedi gostwng, 62% a 47% yn y drefn honno ers 2015/16.⁸

4. Mae'r ystadegau hyn yn dangos bod y system cyfiawnder troseddol yn siomi dioddefwyr⁹ treisio ac ymosodiadau rhywiol. Ceir gwahaniaethau hefyd o ran dioddefwyr. Er bod y rhan fwyaf o ddioddefwyr trais rhywiol yn fenywod, gall y trosedd hwn gael effaith ddinistriol ar ddynion sy'n ddioddefwyr hefyd. Rydym yn ymwybodol bod y trosedd hwn yn cael ei gyflawni ar gyfradd uwch yn erbyn menywod anabl a'r rheini sy'n hoyw, yn lesbiaid, yn ddeurywiol neu o dueddfrwyd rhywiol arall.¹⁰ Rydym wedi cyhoeddi Datganiad Cydraddoldeb ochr yn ochr â'r Adolygiad hwn i ddangos sut rydym wedi ystyried ein rhwymedigaethau o dan Ddyletswydd Cydraddoldeb y Sector Cyhoeddus. Rydym yn gweithio i wella'r data rydym yn ei gasglu am nodweddion troseddau, euogfarnau a dioddefwyr. Rhaid i ni hefyd gasglu data gwell am brofiad dioddefwyr o'r system cyfiawnder troseddol ar bob cam yn y broses.
5. Mae'r sefyllfa bresennol yn gwbl annerbyniol ac mae'r Llywodraeth yn benderfynol o'i newid: mae arnom ddyled i bob dioddefwr ac mae'n flin iawn bod y system wedi cyrraedd y pwynt hwn.
6. Mae treisio yn sicr yn drosedd anodd i'w erlyn, ac mae'n aml yn dibynnu ar y fater o gydsyniad yn hytrach na'r weithred ei hun. Mae hefyd yn drosedd rheoli gan fod unigolyn yn mynnu ei ewyllys dros hawliau rhywun arall. Mae bob amser yn drawmatig iawn i'r dioddefwr, sydd nid yn unig yn teimlo ei fod wedi'i dorri, ond sy'n gallu teimlo cywilydd mawr. Mae'n fath neilltuol o drosedd, sy'n galw am ddull gweithredu arbenigol.

⁶ Y Swyddfa Gartref, Data Canlyniadau'r Heddlu [tablau data agored](#) 2015–16 a 2019–20, cynhyrchwyd 29/04/2021. Mae'r ffigurau'n seiliedig ar droseddau treisio oedolion lle bu cyhuddiad yn y blynyddoedd perthnasol, ni waeth pryd y cofnodwyd y trosedd gan yr heddlu. Sylwch fod y ffigur hwn yn wahanol i'r 1.6% a nodwyd yn y rhagair sy'n seiliedig ar ganlyniadau ar gyfer pob achos o dreisio ac yn gyfyngedig i achosion a gofnodwyd yn yr un flwyddyn ag y cofnodwyd canlyniad y cyhuddo hefyd.

⁷ Y Swyddfa Gartref, Mai 2021, Crime Outcomes in England and Wales, year to December 2020. Er nad oes modd cymharu, mae ffigurau a gyhoeddwyd yn dangos bod 1.4% o'r holl achosion o dreisio a gofnodwyd yn 2019/20 wedi cael canlyniad cyhuddo yn yr un flwyddyn, i lawr o 7% yn 2015/16. Mae data mwy diweddar ar gyfer y flwyddyn hyd at fis Rhagfyr 2020 yn dangos bod 1.6% o'r holl achosion o dreisio a gofnodwyd wedi cael canlyniad yr heddlu o gyhuddo yn ystod yr un flwyddyn, a gallai hynny gynnwys effeithiau sy'n gysylltiedig â Covid-19. Mae'r ffigurau hyn yn adlewyrchu'r holl droseddau treisio ac maent yn cynnwys achosion sy'n dal i ddisgwyl canlyniad ac mae'r gyfran derfynol o achosion lle cyhuddwyd yn debygol o gynyddu ychydig wrth i ymchwiliadau agored gael eu cau.

⁸ Y Weinyddiaeth Gyfiawnder a'r Swyddfa Gartref, 2021, Review into the Criminal Justice System response to adult rape and serious sexual offences across England and Wales – Research Report

⁹ Defnyddir y term 'dioddefwr/dioddefwyr' i gyfeirio at y rheini y mae treisio a/neu ymosodiad rhywiol wedi effeithio arnynt. Mae'n cynnwys termau eraill fel 'achwynydd(wyr)', 'cleient(iaid)' a 'goroewr(wyr)', fel y cyfeirir atynt gan y rhai a gymerodd ran yn yr arolwg, y grŵp ffocws a'r cyfweiliadau. Tra'n cydnabod mai menywod yw'r rhan fwyaf o'r dioddefwyr, mae 'Dioddefwr' yn cwmpasu'r ddau ryw gan fod dynion sy'n ddioddefwyr. Yn yr un modd, defnyddir y term 'y sawl sydd dan amheuaeth' i gyfeirio at rywun sy'n cael ei gyhuddo a/neu ei gael yn euog o dreisio neu ymosod yn rhywiol. Mae'n cynnwys 'troseddwr', 'cyflawnwr' a 'diffynnydd'.

¹⁰ Y Swyddfa Ystadegau Gwladol, Sexual offences victim characteristics, England and Wales: year ending March 2020, March 2021 <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/crimeandjustice/articles/sexualoffencesvictimcharacteristicsenglandandwales/march2020>

7. Canfu ein hymchwil fod y rhesymau dros y gostyngiad mewn achosion sy'n cyrraedd y llys yn gymhleth ac yn amrywiol, gan gynnwys cynnydd yn y data digidol personol y gofynnir amdano, oedi mewn prosesau ymchwilio, straen ar y berthynas rhwng gwahanol rannau o'r system cyfiawnder troseddol, diffyg adnoddau arbenigol a chefnogaeth anghyson i ddioddefwyr.
8. Gwyddom o'r gwaith manwl a wnaed gan grwpiau dioddefwyr fod dioddefwyr wedi cael eu trin yn wael. Mae dioddefwyr sydd wedi dweud eu bod wedi cael eu treisio yn aml yn cael gwybod na fydd eu hachos yn cael ei ystyried ymhellach, yn aml heb gael unrhyw fanylion nac esboniad o'r rhesymau pam, ac mae llawer yn teimlo nad ydynt yn gallu delio â straen ac effaith seicolegol hyn. Mae llawer o ddioddefwyr yn teimlo bod parhau i fynd ar drywydd eu hachos yn aflesol i'w hadferiad. Nid yw'n dderbyniol i ddioddefwyr deimlo bod yn rhaid iddynt wneud dewis rhwng cael cyfiawnder neu allu gwella o'u profiad.¹¹
9. Mae adrodd am drais rhywiol yn cymryd llawer iawn o ddewrder, felly mae'n annioddefol bod y broses o fwrw ymlaen ag achos yn gallu bod mor boenus, rhwystredig a blinderus. Rhan fawr o'r broblem, yn ôl ein hymchwil, yw bod y system yn cael ei sefydlu mewn ffordd sy'n peri i lefel poenus o uchel o ddioddefwyr ymddieithrio oddi wrth y broses cyfiawnder troseddol cyn y gellir cyflawni cyfiawnder. Mewn gwirionedd, mewn 57% o'r holl achosion o drais yn erbyn oedolion, mae'r dioddefwr yn teimlo nad yw'n gallu bwrw ymlaen â'r achos.¹² Roedd rhai o'r prif resymau a roddwyd yn ymwneud â theimlo na fyddid yn eu credu neu y byddid yn eu barnu, yr effaith negyddol ar eu hiechyd meddwl, ac ofn rhoi tystiolaeth yn y llys.¹³ Mae'r canfyddiadau hyn yn adlewyrchu'r hyn a ddywedodd nifer o ymarferwyr wrthym yn ystod yr Adolygiad hwn: bod dioddefwyr yn teimlo nad ydynt yn cael cymorth mewn system nad yw'n diwallu eu hanghenion. Rhaid inni wneud y broses yn haws i ddioddefwyr ar bob cam.
10. Mae'r problemau'n dechrau gyda'r modd y cynhelir ymchwiliadau ac y paratwir achosion. Rhaid inni anelu at wella profiad dioddefwyr o'r system cyfiawnder troseddol, cynyddu nifer y dioddefwyr sy'n dal i ymgysylltu, a chreu achosion gwell a chryfach a fydd yn dod â throeddwyd o flaen eu gwell. Bydd hyn yn arwain at fwy o gyhuddo, mwy o bledio'n euog, a mwy o dreiswyr yn mynd i'r carchar. Yn ei dro, bydd hyn yn cynyddu hyder dioddefwyr yn y system. Rhaid ni hefyd barhau i ganolbwyntio ar sicrhau treial teg: dylai pob un a amheuir a phob diffynnydd gael ei drin yn deg a pharhau i fod yn hyderus yn y system gyfiawnder. Credwn ei bod yn bosibl – ac yn hanfodol – cyflawni'r ddau.
11. Rydym eisoes wedi cymryd camau i sicrhau bod troseddwyd a geir yn euog o dreisio yn treulio mwy o amser yn y ddalfa. Ym mis Ebrill 2020, pasiodd y Llywodraeth ddeddfwriaeth i sicrhau bod troseddwyd rhyw a threisgar difrifol,

¹¹ Centre for Women's Justice, End Violence Against Women coalition, Imkaan and Rape Crisis England & Wales, 2020, [The Decriminalisation of Rape: Why the justice system is failing rape survivors and what needs to change](#), Online

¹² Canlyniad i'r heddlu a nodwyd yn 2019–20, y Swyddfa Gartref, 2020, cofnodion troseddol yr Heddlu a thablau data agored ar ganlyniadau. Cyrchwyd 29.04.2021.

¹³ Swyddfa'r Comisiynydd Dioddefwyr, 2020, Rape survivors and the criminal justice system, Llundain

gan gynnwys y rhai a gafwyd yn euog o drais, yn cael eu dedfrydu i ddedfryd benodol safonol o fwy na saith mlynedd ac yn treulio dwy ran o dair o'u dedfryd yn y ddalfa, gan ei ymestyn o hanner ffordd drwy'r ddedfryd yn flaenorol. Gan fod y ddedfryd a roddir ar gyfartaledd am dreisio ychydig dan ddeng mlynedd, mae'r newidiadau hyn bellach yn golygu, yn hytrach na chael eu rhyddhau ar ôl pum mlynedd yn y carchar, y bydd yn rhaid i droseddwr o'r fath dreulio bron i saith mlynedd – bron i ddwy flynedd ychwanegol yn y carchar – o ganlyniad.

12. Bydd Mesur yr Heddlu, Troseddau, Dedfrydu a'r Llysoedd yn ymestyn y newid hwn i garfan arall o droseddwr sy'n derbyn SDS o rhwng pedair a saith mlynedd ar gyfer rhai troseddau rhywiol neu dreisgar, gan gynnwys treisio. Bydd y troseddwr hyn hefyd yn treulio dwy ran o dair o'u dedfryd yn y ddalfa yn hytrach na hanner y ddedfryd. Yr ydym yn gwneud y newidiadau hyn gan ein bod yn gwybod y gall dioddefwyr troseddau deimlo eu bod yn cael eu siomi gan y system pan ddywedir wrthynt y bydd troseddwr yn treulio naw mlynedd am dreisio, ond ei fod yn cael ei ryddhau ar ôl hanner hynny. Bydd cadw'r troseddwr mwyaf difrifol yn y ddalfa tan y pwynt o ddwy ran o dair yn sicrhau bod y cyhoedd yn cael eu hamddiffyn a bod dioddefwyr yn teimlo'n ddiogel am fwy o amser.
13. Er bod yr Adolygiad hwn yn canolbwyntio ar oedolion sy'n dioddef treisio a thrais rhywiol, mae'n ffaith erchyll y bydd llawer o blant a phobl ifanc yn dioddef trais rhywiol a chamdriniaeth. Rydym wedi ymrwymo'n llwyr i gefnogi plant a phobl ifanc y mae'r troseddau hyn yn effeithio arnynt, ac yn ddiweddar cyhoeddwyd y Strategaeth i Fynd i'r Afael â Cham-drin Plant yn Rhywiol, sy'n nodi gweledigaeth y Llywodraeth ar gyfer atal a mynd i'r afael â phob math o gam-drin plant yn rhywiol yn y wlad hon a thramor.
14. Mae atal ac ymyrryd yn gynnar yn hanfodol i leihau nifer y troseddau treisio a thrais rhywiol. Er ein bod wedi cyflwyno nifer o fesurau ataliol, gan gynnwys cyflwyno'r cwricwlwm Perthnasoedd, Rhyw ac Addysg Iechyd statudol sy'n canolbwyntio ar berthnasoedd iach a sut mae adnabod a rhoi gwybod am gam-drin, gwyddom fod angen gwneud mwy.
15. Byddwn hefyd yn cyhoeddi Strategaeth newydd ar gyfer Mynd i'r Afael â Thrais yn erbyn Menywod a Merched (VAWG) yn nes ymlaen eleni. Bydd yn seiliedig ar arolwg cyhoeddus cyntaf erioed y Llywodraeth o brofiadau pobl o'r troseddau ffiiaidd hyn, a gafodd gyfanswm o 180,000 o ymatebion. Dilyni'r Strategaeth VAWG gan Strategaeth Cam-drin yn y Cartref bwrpasol a chyflenwol.
16. Dros y ddwy flynedd diwethaf, mae partneriaid gweithredol eisoes wedi dechrau rhoi camau ar waith i wella'r ffordd rydym yn delio â'r achosion hyn, gan gynnwys sefydlu strwythur llywodraethu ffurfiol ar y cyd rhwng yr heddlu a Gwasanaeth Erlyn y Goron sy'n goruchwylio'r gwaith o gyflwyno'r **cynllun gweithredu cenedlaethol ar y cyd (JNAP)** gyda Grŵp Llywio sy'n cynnwys uwch swyddogion a swyddogion o'r heddlu a Gwasanaeth Erlyn y Goron. Rydym hefyd wedi buddsoddi £176m yn ychwanegol i gynyddu'r gefnogaeth i ddioddefwyr treisio a cham-drin domestig. Fodd bynnag, nid ydym eto wedi gweld newid sylweddol yn nifer yr achosion lle cyhuddir rhywun yn ffurfiol. Mae angen i ni fynd ymhellach o lawer ac mae'r camau gweithredu yn yr Adolygiad

hwn yn cynrychioli newid sylweddol yn ein dull gweithredu a dechrau'r newid rydym am ei weld.

Beth fydd y Llywodraeth yn ei wneud:

17. Gwyddom fod dioddefwyr a'r sefydliadau sy'n eu cefnogi wedi teimlo eu bod wedi cael eu siomi yn y gorffennol: nid dyma'r darn cyntaf o waith yn y maes hwn, ac mae'r nifer cyson isel o achosion sy'n arwain at gyhuddo ac erlyn wedi erydu ymddiriedaeth. Mae angen i'r Llywodraeth barhau i bwysleisio bod brys a chanolbwyntio ar yr agenda hon, gan roi hyder i ddioddefwyr bod y system yn agored ac yn ymroddedig i newid a darparu ffyrdd i'r cyhoedd ei dal yn atebol. Mae nifer yr achosion sy'n cael eu cyfeirio gan yr heddlu, sy'n arwain at Wasanaeth Erlyn y Goron yn cyhuddo rhywun ac sy'n mynd i'r llys wedi gostwng yn sylweddol ers 2016 ac mae angen i ni wrthdroi'r duedd hon. Ein huchelgais cychwynol yw:
 - **gweld niferoedd yr achosion o dreisio sy'n cael eu cyfeirio gan yr heddlu, sy'n arwain at gyhuddiad ac sy'n mynd i'r llys yn dychwelyd yn ôl i lefelau 2016 erbyn diwedd y Senedd, a**
 - **chyhoeddi cardiau sgorio rheolaidd i ddangos sut mae'r system gyfan yn perfformio i ddarparu tryloywder ac atebolrwydd am y tro cyntaf.**

Beth fyddwn ni'n ei wneud i ddioddefwyr:

18. Mae'r Adolygiad wedi clywed bod dioddefwyr yn teimlo eu bod yn cael eu siomi ym mhob cam o'r broses cyfiawnder troseddol, nad yw llawer yn cael cymorth cyson na phriodol, a bod asiantaethau cyfiawnder troseddol yn methu â rhoi iddynt yr hawliau y mae ganddynt hawl iddynt. Mae angen i bob rhan o'r broses weithio i gefnogi dioddefwyr, ac mae'r heddlu a Gwasanaeth Erlyn y Goron yn cymryd camau penodol i gefnogi dioddefwyr, gan gynnwys gwella dulliau cyfathrebu ac ymgysylltu.
19. Gall rhoi gwybod am dreisio fod yn brofiad dychrynlyd. Mae angen i'r system wneud popeth o fewn ei gallu i gyfyngu cymaint â phosibl ar y trawma. Rhaid bod ag empathi a bod yn effeithiol ar bob cam. Bydd dioddefwyr yn ganolog i'n hymateb, er mwyn i ni allu parhau i ddysgu beth sy'n gweithio orau iddyn nhw a byddwn yn defnyddio'r Bil Dioddefwyr sydd ar y gweill fel cyfrwng ar gyfer newid sylfaenol. Ein huchelgais yw sicrhau bod dioddefwyr sydd eisiau cymryd rhan yn y broses cyfiawnder troseddol yn teimlo eu bod yn gallu gwneud hynny, eu cefnogi ar bob cam, a sicrhau eu bod yn cael yr hawliau y mae ganddynt hawl iddynt. Mae'n golygu:
 - sicrhau bod dioddefwyr yn **gallu cael gafael ar gefnogaeth o safon, sy'n briodol i'w hanghenion, pan fydd ei hangen arnynt;**
 - **sicrhau mynediad at y cymorth therapiwtig a chlinigol cywir, a chefnogaeth emosiynol ac ymarferol, fel Cynghorydd Annibynnol ar Drais Rhywiol (ISVA) lle bo'n briodol, gyda mynediad heb fod yn dibynnu ar ble maent yn y wlad;**

- sicrhau bod dioddefwyr yn gallu **cael gafael ar gymorth a chyngor cyfreithiol i ddeall a herio penderfyniadau datgelu**; a
- **dal asiantaethau cyfiawnder troseddol yn atebol** pan fyddant yn methu â rhoi'r hawliau hyn i ddiodefwyr y mae ganddynt hawl iddynt.

Bydd yr Heddlu yn gwneud y canlynol:

20. Mae'r Adolygiad wedi clywed bod dioddefwyr treisio yn teimlo'n rhy aml mai nhw yw'r rhai yr ymchwilir iddynt ac nad ydynt yn teimlo eu bod yn cael eu credu. Gwyddom hefyd fod patrymau ymddygiad sy'n nodwedd sylweddol o dreisio a throseddau rhywiol eraill – ac y gall methu â rhoi gwerth a phwyslais priodol ar ddeall ymddygiad troseddol a hanes yr un a ddrwgdybir, gan gynnwys adroddiadau blaenorol am droseddau, arwain at roi gormod o bwyslais ar hygredd y dioddefwr. Fel yr ydym wedi'i weld yn y blynyddoedd diwethaf, mae seilio penderfyniadau ar hygredd dioddefwr, yn hytrach nag fel rhan o asesiad gwrthrychol cyflawn o dystiolaeth, yn tansilio'r gwaith o weinyddu cyfiawnder yn briodol, er anfantais i bob parti. Ein huchelgais yw:

- **y bydd yr heddlu'n symud tuag at fodel ymchwilio diofyn sy'n cydnabod pa mor gyffredin yw troseddu mynych mewn troseddau rhyw a threisio, ac yn sicrhau bod asesiad cynnar a chadarn o ymddygiad y sawl a amheuir a phatrymau troseddu. Bydd hyn yn sicrhau gwerth a phwyslais priodol ar ddeall ymddygiad troseddol a hanes yr un a ddrwgdybir o'r cychwyn cyntaf. Bydd yn helpu i sicrhau bod y broses o wneud penderfyniadau yn seiliedig ar dystiolaeth, yn hytrach na barn oddrychol ynghylch hygredd dioddefwyr. Bydd y model newydd hwn yn adeiladu ac yn esblygu wrth i ragor o ddysgu ddod i'r amlwg o'r cynlluniau braenaru. Er mwyn osgoi unrhyw amheuaeth, bydd ymchwiliadau'n parhau i fod yn rhwym i ymchwilio i drywydd ymchwiliad rhesymol ac i fodloni eu rhwymedigaethau datgelu.**

21. Mae'r Adolygiad wedi clywed profiad dioddefwyr o deimlo eu bod wedi cael eu 'chwilio'n ddigidol' ac mae llawer wedi cael eu gadael heb ffonau am fisoedd, gan eu gadael heb gefnogaeth hanfodol ar adeg o drawma enfawr. Ein huchelgais yw:

- **na fydd unrhyw ddiodefwyr yn cael ei adael heb ffôn am fwy na 24 awr, dan unrhyw amgylchiadau, a'n blaenoriaeth yw bod dioddefwyr yn cael eu ffonau eu hunain yn ôl o fewn y cyfnod hwn, gyda ffonau cyfnewid yn cael eu darparu mewn lleiafrif o achosion;**
- **bod unrhyw ddeunydd digidol y gofynnir amdano gan ddiodefwyr wedi'i gyfyngu'n llwyr i'r hyn sy'n angenrheidiol ac yn gymesur er mwyn caniatáu trywydd ymholi rhesymol i'r trosedd honedig; a**
- **bod rhaid cyfathrebu'n effeithiol â diodefwyr drwy unrhyw broses o gasglu dystiolaeth ddigidol.**

Bydd Gwasanaeth Erlyn y Goron yn gwneud y canlynol:

22. Mae'r Adolygiad wedi clywed bod y gostyngiad yn nifer yr achosion lle cyhuddir rhywun yn ffurfiol wedi gwneud i lawer o ddiodefwyr deimlo diffyg hyder yng Ngwasanaeth Erlyn y Goron. **Uchelgais Gwasanaeth Erlyn y Goron yw:**

- **gwella'r ffordd yr ymdrinnir ag achosion o dreisio, cynyddu nifer yr erlyniadau ac adfer hyder diodefwyr drwy gamau gweithredu, gan gynnwys proses well ar gyfer cyngor ymchwilio cynnar a diweddarau canllawiau cyfreithiol ar fynd i'r afael â mythau a stereoteipiau ynglŷn â threisio.**

Beth fydd yr heddlu a Gwasanaeth Erlyn y Goron yn ei wneud gyda'i gilydd:

23. Mae'r Adolygiad wedi clywed bod ymdeimlad diodefwyr o fregusrwydd yn cael ei waethygu gan y dryswch y mae llawer o ddiodefwyr yn ei deimlo pan ofynnir iddynt ddefnyddio system gymhleth nad yw wedi'i chynllunio ar sail eu hanghenion. **Uchelgais yr heddlu a Gwasanaeth Erlyn y Goron yw:**

- **sefydlu diwylliant o gydweithio effeithiol** fel y gallant gefnogi diodefwyr yn well a pharatoi gwell achosion. Dylai hyn sbarduno mwy i bledio'n euog yn gynnar wrth i ddiffynyddion sylweddoli bod euogfarn yn debygol.

Beth fydd yn digwydd yn y llysoedd?

24. Mae'r Adolygiad wedi clywed pa mor anodd a phoenus yw'r broses o roi tystiolaeth yn y llys i ddiodefwyr, a sut y gall ofn y broses honno eu hatal rhag dechrau prosesu eu trawma. Ein uchelgais yw:

- **rheoli profiad i ddiodefwyr o fynd i'r llys gyda gofal ac ystyriaeth, heb beryglu'r egwyddor o dreial teg.** Bydd diodefwyr yn gallu disgwyl **cyfathrebu clir a phrydlon** drwy gydol y broses a **bod mesurau arbennig ar gael sy'n diwallu eu hanghenion.**
- dim ond tystiolaeth am y diodefwyr sy'n berthnasol i'r achos y dylid ei defnyddio yn y llys ac **ni ddylai hygredd y diodefwyr gael ei danseilio gan ragdybiaethau a mythau am drais rhywiol.**

Canlyniadau'r Adolygiad Treisio

25. Mae'r cynllun gweithredu wedi'i gynllunio i gyflawni'r canlyniadau canlynol:

- *Cynnydd yn nifer* yr achosion sy'n mynd drwy'r system fel bod mwy o achosion yn cyrraedd y llys, a mwy o euogfarnau'n cael eu cyflwyno, gyda tharged cychwynnol o ddychwelyd i lefelau 2016.
- Cynyddu'r *ymgysylltu â diodefwyr* ar bob cam o'r broses.
- *Nid yw achosion cymhleth i gael eu dadflaenoriaethu.* Byddwn yn monitro'r system ac yn olrhain canlyniad achosion i sicrhau na fydd achosion anos

neu hanesyddol yn cael eu gollwng er mwyn cael mwy o achosion drwy'r system.

- *Achosion o ansawdd uchel* yn cael eu cyfeirio gan yr heddlu at Wasanaeth Erlyn y Goron.
- *Cynyddu hyder y cyhoedd mewn penderfyniadau o ansawdd uchel* a wneir gan y CPS ar sail y dystiolaeth a'r deunydd sydd ar gael ac a wneir mewn da bryd.
- *Mwy o bledio'n euog yn gynnar*. Drwy wella ansawdd yr ymchwiliadau a'r broses yn gyffredinol, rydym yn disgwyl gweld cynnydd yn nifer sy'n pledio'n euog yn gynnar, fel nad oes rhaid i ddiodefwyr aros mor hir am ganlyniad yn eu hachos ac o bosibl osgoi'r heriau o fynd i'r llys. Po gynharaf y cofnodir ple euog, y lleiaf yw'r trawma i ddiodefwyr o orfod rhoi tystiolaeth yn y treial.
- *Gwella prydlondeb achosion* ym mhob cam o'r broses cyfiawnder troseddol.
- *Cyfyngu ceisiadau am wybodaeth gan ddiodefwyr*, boed yn ddigidol neu wybodaeth a ddelir gan drydydd parti, i'r hyn sy'n angenrheidiol ac yn gymesur er mwyn mynd ar drywydd ymholiadau rhesymol a lleihau'r amser y mae diodefwyr heb ffôn er mwyn iddynt allu cadw mewn cysylltiad â'u ffrindiau, eu teulu a'u gwasanaethau cymorth yn ystod cyfnod hynod drawmatig yn eu bywyd.
- *Cynnal hawl diffynnydd i dreial teg* drwy baratoi achos o safon, a thrwy ddatgelu cadarn a phriodol.

Ein cynllun gweithredu

26. Mae ein cynllun gweithredu yn nodi rhaglen waith gadarn i'w chyflawni sy'n seiliedig ar yr ymchwil sylfaenol a gomisiynwyd ar gyfer yr Adolygiad a'r dystiolaeth a gasglwyd ar draws y system (yn cynnwys arolwg y Comisiynydd Dioddefwyr gyda diodefwyr achosion o dreisio¹⁴ ac ymatebion perthnasol i alwad ddiweddar y Swyddfa Gartref am dystiolaeth gyda golwg ar Drais yn erbyn Menywod a Merched¹⁵, y Ganolfan ar gyfer Cyfiawnder Menywod, clymblaid End Violence Against Women (EVAW), Imkaan, a'r adroddiad a gynhyrchwyd gan Rape Crisis England & Wales, 'Decriminalisation of Rape: Why the justice system is failing rape survivors and what needs to change' a thystiolaeth a gyflwynwyd i'r Adolygiad gan y Grŵp Cyfeirio Rhanddeiliaid).

¹⁴ Swyddfa'r Comisiynydd Dioddefwyr, 2020

¹⁵ Mae 'Trais yn erbyn menywod a merched' yn derm cyffredinol sy'n ymdrin â throseddau sy'n effeithio'n anghymesur ar fenywod a merched (e.e. treisio, troseddau rhywiol, cam-drin domestig, a stelcian)

27. Er bod camau eisoes yn cael eu cymryd, mae llawer mwy y mae angen i ni ei wneud. Rydym am weld cynnydd pendant o ran sicrhau gwelliannau ar draws y system, ac felly rydym yn gosod cerrig milltir clir ar gyfer yr hyn a fydd yn cael ei gyflawni yn ystod y chwe mis, y 12 mis a'r 24 mis nesaf.